

Imaginea celuilalt: un document francez privind spațiul românesc de la începutul secolului al XIX-lea

The Image of the Other : A French Document about the Romanian Space in the beginning of the XIXth Century

Sorin Șipos

Associate Professor,
Ph.D., Faculty of History,
Oradea University,
Romania.

Autor of the books:
Despre oameni și destine:
istoricul Silviu Dragomir
între anii 1947-1956
(2005); De la Paris la
București. Studii și
documente franceze
despre spațiul românesc
(2005); Silviu Dragomir-
istoric (2002).

E-mail: ssipos@uoradea.ro

The article comments upon the report written by the French captain Aubert about the Romanian space during the XIXth century. It analyses the richness of documentation data contained by the report, through the lenses of the historical anthropological categories of "the other's image". The author concludes that the report was elaborated in a period when French interests for the Romanian space was rising.

Spațiul românesc a reintrat în atenția lumii occidentale odată cu Reconquista austriacă începută la 1683, după o perioadă în care Imperiul Otoman părea să domine statornic întinse regiuni ale Europei Centrale și de Sud-Est. Pe de o parte, apariția în raporturile dintre marile puteri ale Europei a *Chestiunii Orientale*, legate de moștenirea Imperiului Otoman, a menținut trează atenția factorilor politici asupra realităților de la Dunărea de Jos¹. Pe de altă parte, înlocuirea de către puterea

Key words:

image of the other,
history, Romania,
Captain Aubert, report

suzerană a domnitorilor pământeni cu principii greci din Fanar, la începutul secolului al XVIII-lea, a sporit influența Porții, și a creat impresia falsă că frontiera Imperiului Otoman a trecut linia Dunării, că turcii s-au înstăpânit efectiv asupra Principatelor Române. Totuși, sensibilizarea anumitor cercuri occidentale asupra spațiului din partea răsăriteană a continentului se produsese deja, iar interesul a sporit progresiv, odată cu trecerea timpului. Trecerea de la „Mica” la „Marea Europă” era pe cale de a se face, iar Secolul Luminilor, cu apetitul său pentru realități exotice, cu ideea de „cetățean al universului”, cu discursul cosmopolit, va oferi un cadru potrivit în acest sens.

Conflictele militare ruso-austro-turce au readus, treptat, lumea românească în atenția marilor puteri. Boierii moldoveni au arătat cu prilejul tratativelor de pace că Țările Române au beneficiat de-a lungul evului mediu de relații privilegiate cu Poarta, fiindu-le recunoscute autonomia și instituțiile². Într-un asemenea context, Occidentul este informat din relatările celor care au călătorit și au scris despre spațiul românesc în secolele anterioare, că la nordul Dunării există un popor de origine romanică, care în trecut s-a bucurat din partea Imperiului otoman de autonomie deplină³. Războaiele napoleoniene sporesc interesul Franței pentru spațiul Europei de Sud-Est, pe fondul declanșării ostilităților cu Rusia⁴.

Raportul *Notes statistiques sur la Pologne Russe la Moldavie et la Valachie* analizat de noi a fost redactat de Aubert, căpitan adjunct la Statul Major General al Marii Armate, conține 10 pagini dintre care 7 sunt consacrate spațiului românesc. La finalul textului avem câteva date de identificare, respectiv locul și data unde a fost conceput, Paris, 26 octombrie 1807, după care urmează semnătura lui Aubert, căpitan adjunct la Statul Major General al Marii Armate⁵. Din păcate, eforturile noastre de-a obține informații despre căpitanul Aubert, pentru a

lumina rațiunile călătoriei făcute de acesta în spațiul românesc, n-au condus decât la rezultate parțiale. Ce cunoaștem până în momentul de față? În primul rând că Aubert n-a făcut călătoria de unul singur în Țările Române. El a făcut parte dintr-o delegație alcătuită, potrivit informațiilor consemnate de către unul dintre membrii ei, anume Armand Charles Guilleminot având funcția de adjutant de comandant, din comandantul de escadron Simmer, un ofițer rus și din Aubert⁶. Deci trei ofițeri francezi și un ofițer rus. Din informațiile provenite din aceeași sursă, dar și din faptul că avea gradul cel mai mare între ofițerii francezi din delegație, se pare că Armand Charles Guilleminot a fost conducătorul misiunii franceze. În al doilea rând, delegația franceză a părăsit cartierul general imperial din Tilsit la 11 iulie 1807, pentru a se întâlni cu generalul Michelson, comandantul forțelor rusești aflate în principate și Marele Vizir, Celebi-Mustafa Pașa, comandantul trupelor otomane de la Dunărea de Jos⁷.

Aubert își începe relatarea de la Tilsit, de unde își începe călătoria, urmând drumul spre Grodno, Kovel, Luck și Camenița. Ajungând în Camenița, Aubert ține să facă unele considerații de ordin istoric și câteva scurte descrieri despre situația actuală a orașului. Îl lăsăm pe Aubert să-și prezinte impresiile despre Camenița, punct strategic al Regatului Poloniei la frontierele sale sudice, dar care a avut un rol însemnat și în destinul Țării Moldovei. „Odinioară acest oraș era citat ca principala cetate a Poloniei. Poziția sa este destul de frumoasă, dar totuși nu are nimic extraordinar. În apropierea Cameniței, cobori o vale adâncă pe care curge un râu peste care este un pod mobil. Acest pod este apărat de vechi ziduri, uneori circulare. Ici, colo, se văd ruinele unui zid de apărare. Orașul este așezat pe un deal a cărei bază din rocă calcaroasă este abruptă. În partea dreaptă se vede o veche fortăreață foarte neregulată, care acum este în reparație”⁸. Pentru ofițerul francez, spațiul

străbătut avusese o istorie impresionantă aflată în opoziție cu realitățile prezentului. Cetatea Cameniței, știa el, fusese considerată ca una dintre cele mai puternice fortificații, din care se mai păstrează doar „vechi ziduri de apărare“ sau „ruinele unui zid de apărare“. Opoziția dintre trecutul glorios și decăderea din prezent este mai accentuată ca niciodată atunci când este descrisă modalitatea în care se refăcea sistemul de fortificație: „În partea dreaptă a orașului se vede o veche fortificație foarte neregulată care acum este în reparație. Lucrările noi care vor fi adăugate celor vechi sunt lipsite de strălucire și nu sunt deloc rezistente. Căptușeala se fisurează în fiecare clipă pentru că lipsește echilibrul cu denivelările de pământ“⁹.

Părăsim Camenița, și implicit Polonia, alături de călătorul nostru, evident mental, nu înainte de a-l lăsa să-și expună în cuvinte puține impresiile despre vechea Polonie: „În general, drumurile sunt bune și țara foarte productivă. Se observă foarte puțină industrie în această parte a vechii Polonii; comerțul modest care se face se află în exclusivitate în mâinile evreilor“¹⁰. Căpitanul Aubert, scrupulos, meticolos și concis în descrierile făcute, cel puțin așa ni se dezvăluie din primele pagini ale raportului, ne avertizează că „de la Camenița se coboară pe o singură pantă până la Nistru. [...] De la Camenița până la Hotin, trebuie să treci Nistrul care separă Polonia rusească de Moldova și are în lățime 60-80 de stânjani. Îl treci cu un bac cu rame în zece minute. Înălțimile de-a lungul albiei pot avea pe malul stâng între 40-50 de stânjani. Malul drept este foarte jos. Distanța este de 6 leghe”¹¹. Iată, avem de-a face cu un veritabil ghid de călătorie care conține informații despre traseul, despre calitatea drumului, date privind trecerile peste cursurile de apă, lățimea Nistrului, modalitatea și timpul necesar traversării, înălțimea malurilor etc. Putem să punem claritatea și concizia discursului pe seama formației căpitanului Aubert, de profesie militar, dar, în

egală măsură, și pe seama unei misiuni cu care a fost însărcinat în spațiul românesc.

Ajuns în Moldova, Aubert se lansează pe o pagină întreagă în considerații de ordin geografic, demografic și politic asupra provinciei. Dar, în capitolul despre Valahia, Aubert își prezintă considerațiile generale asupra țării după ce a încheiat prezentarea călătoriei. Acestea, precum și alte elemente din cuprinsul raportului, ne conduc spre ideea că ofițerul francez în momentul călătoriei și-a făcut scurte însemnări, pe care, mai apoi, în Franța le-a ordonat după cum a crezut de cuviință în raport.

Care sunt impresiile ofițerului francez despre Moldova? Acesta se dovedește generos în aprecieri în legătură cu potențialul natural al țării, însă critic în privința sistemului politic, în general corupt și ineficient pentru locuitorii țării, și a modalităților în care sunt puse în valoare resursele solului și ale subsolului. Dar să-l lăsăm pe autorul raportului de călătorie să-și expună observațiile. În mod cu totul surprinzător pentru noi, Aubert crede că „Moldova ar fi capabilă să devină una din cele mai frumoase provincii ale Europei, dacă populația ar putea fi sporită, iar țara administrată”¹². Pentru a-și susține afirmația privind potențialul economic al Țării Moldovei, ofițerul francez insistă asupra principalelor resurse. „Solul, în general necultivat, oferă pretutindeni“, conchide observatorul, „un pământ vegetal care nu ar trebui decât să fie exploatat pentru a trage cel mai mare profit [...]”. Turme impresionante de animale de toate rasele alcătuiesc bogăția acestui popor în întregime de păstori [...]. Pe văile râurilor Nistru, Prut, Siret crește o vegetație extrem de abundentă, nutreț de bună calitate pentru animale, iar pe dealuri sunt produse câteva culturi după nevoile țării: grâu turcesc, orz și ovăz foarte frumos. Varietatea podișurilor și expunerea lor diferită le-ar face potrivite pentru orice fel de cultură. Se găsesc păduri de stejari și de lemn alb

și crânguri care sunt distruse de animalele lăsate să pască în voie. În Moldova se găsesc, de asemenea, numeroase zăcăminte de minereu și munți de sare¹³. În concluzie, Aubert considera Moldova o țară bogată, iar problemele existente aici se datorau unei rele administrări.

Pentru Aubert vinovat pentru proasta conducere a țării este, fără nici o îndoială, Imperiul Otoman. Și parcă pentru a înlătura orice dubiu, el conchide că „Guvernul turc va fi întotdeauna un obstacol în calea îndreptării acestei țări. El se alege de pe urma acesteia cu mai multe milioane pe an neglijând resursele¹⁴. În fapt, răul din imperiu, îndeosebi despotismul sultanilor, precum și corupția contaminaseră și provinciile dependente, iar fanarioții reprezentau instrumentele prin care Poarta acționa în statele românești. Ei erau, alături de sultan, promotorii politicii otomane în statele românești, beneficiarii acestui sistem nefast, dar uneori și victimele lui. În câteva fraze, observatorul francez surprinde funcționarea mecanismului politic din Moldova.

„Moldova este guvernată” – scrie Aubert – „de obicei, de un domn creștin grec, care primește investitura de mare domn. Intrigile și aurul sunt cele mai sigure mijloace de obținere a unui principat. Acela care bucurându-se de trecere pe lângă Poartă și având mari bogății a ajuns să fie numit domn, nu are nimic mai bun de făcut decât să-și exploateze poporul; el trebuie să se acopere de datorii imense pe care a fost obligat să le facă. De altfel, nu are nici o garanție. Uneltirile de astăzi i-au servit ca să obțină suveranitatea, mâine îl pot răsturna.”¹⁵ Considerațiile autorului sunt zguduitoare prin simplitatea și claritatea cu care surprinde funcționarea regimului fanariot. Nu este primul care o face. Marea majoritate a călătorilor străini au ajuns la concluzii similare. Puțini sunt aceia care în fraze puține au reușit să spună atât de multe lucruri.

Cu alte cuvinte, tronul Moldovei se obține prin intrigi și aur. Domnii, după ce au obținut investitura sultanului, plătesc sume mari de bani pentru a rămâne în grațiile acestuia și a înalților funcționari otomani, pentru a-și păstra tronul o perioadă cât mai mare de timp. Dar scopul acestor suverani nu era de-a administra eficient țara ci de-a se îmbogăți pe ei și familiile lor. A aduna bani din taxele plătite de locuitorii țării pentru folosință personală era considerat ca fiind un lucru normal. La fel ca și mentalitatea prezentă în epocă ca domnitorii după ce au pierdut scaunul țării să rămână cu averi însemnate obținute din munca supușilor. Iar o domnie mai lungă însemna putere și bani mai mulți. Așa se explică grija celor aflați în scaunul țării pentru a-și păstra poziția o perioadă cât mai îndelungată, cheltuind în acest sens sume mari de bani, pentru eliminarea pretendenților. Observatorul remarcă, indirect, criza de autoritate a instituției centrale devenită o simplă funcție ocupată de cei dispuși să ofere sume mari bani. Cu alte cuvinte, domnia nu se află în slujba țării, nu-i apără interesele, ci, dimpotrivă, le eluda. În acest context, era mai puțin important dacă viitorul domn avea calități de conducător și era bun administrator. Pentru sultan era relevant ca pretendentul care oferea suma cea mai mare pentru ocuparea scaunului țării, să reușească achitarea ei. Dar plata făcută pentru ocuparea tronului era urmată de alte obligații, Poarta având grijă să încurajeze eventualii contracandidați, pentru a-i atrage atenția celui aflat în fruntea țării să-și onoreze îndatoririle. „Așa s-a întâmplat”, conchidea observatorul francez, „cu prințul Canghierli (Hangherli¹⁶ n.n.), nou numit domn al principatului Moldovei care tocmai a fost dat jos de pe tron și înlocuit cu prințul Canimaki (Calimachi¹⁷ n.n.).”¹⁸ Că sistemul instaurat de Poartă era adevărata cauză pentru situația economică și politică gravă din țările române o demonstrează, potrivit autorului francez, și

ușurința cu care domnii sunt schimbați, uneori după capriciul sultanilor sau a înalților funcționari otomani. Deci, conchide Aubert „Rezultă că acela care putea întreprinde ceva pentru această țară, presupunând că ar fi avut această intenție, se află în imposibilitatea de a o face”¹⁹. Dar, răul, corupția, arbitrariul Porții Otomane în relație cu domnitorii fanarioți reprezenta un veritabil model urmat, de voie, de nevoie, de elita politică a țării. „După exemplul domnitorilor“, scrie Aubert, „principalii boieri sunt obligați să-i exploateze pe alții și nu există pentru nimeni nici siguranță, nici proprietate.”²⁰ Absența unei minime garanții pentru siguranța persoanei și a proprietății reprezintă, iată, o altă mare problemă în țările române. Ea aduce cu sine arbitrariul celor puternici și lipsa de încredere în sistemul politic actual, generând în rândul celor mulți suspiciune, frică și neîncredere.

Observatorul își continuă descrierea Moldovei insistând asupra dispunerii satelor și a căilor de comunicație: „Satele, așezate în mijlocul câmpiilor Moldovei, sunt construite din chirpici. Alte locuințe sunt săpate chiar în pământ și nu au la suprafață decât două sau trei încăperi. Terenul din jurul lor nu este mai cultivat decât alte suprafețe și nu există nici măcar o grădină. Totul este acoperit de iarbă și nu se vede nici un drum [...]. Releele de poștă sunt așezate într-o baracă, adesea la bivuacul cailor. Aflați în număr mare, caii pasc în câmpie și rămân sub cerul liber peste noapte. Adesea trebuie să mergi să-i cauți la o depărtare de una sau două leghe ceea ce-i întârzie pe călători, altfel ei merg destul de repede”²¹. Descrierea se poate constitui într-o veritabilă imagine de album pentru semănătoriștii și tradiționaliștii noștri de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Dacă privești la suprafață și superficial imaginea este interesantă, dacă, dimpotrivă, pătrunzi în adâncul ei viața personajelor este marcată de sistemul politic existent. Este o societate tradițională, fără elemente de

modernitate și în care, cu minime investiții, s-ar putea schimba multe lucruri în bine. Cazul stațiilor sau releelor de poștă este poate cel mai relevant. Sunt prost amenajate și organizate. Caii însă, recunoaște autorul, merg destul de repede. Însă trebuie ce-l mai adesea să-i caute pe câmp, uneori la mari distanțe, tocmai când călătorul are mai mare nevoie de ei.

Revenim la Hotin, locul unde l-am abandonat pe Aubert după intrarea în Moldova. Ne-am fi așteptat din partea observatorului francez, cunoscând importanța acestui însemnat punct strategic pentru Moldova, la o descriere mai amplă. Hotinul este potrivit autorului „un orașel, așezat în câmpie; este înconjurat de o fortificație fără strălucire și fără împrejmuiri; este apărat din flanc de câteva turnuri, dar fără nici o lucrare exterioară. Acest loc este considerat o fortăreață de către turci”²². Însă, autorul nu se entuziasmează în fața Hotinului; ba chiar strecoară o ironie subtilă, cum că doar turcii consideră Hotinul o cetate. Nu putem însă să-l suspectăm pe observatorul francez de lipsă de interes pentru realizările românilor. Cetatea Hotinului a reprezentat pentru secolele XV-XVI o fortificație capabilă să facă față asediilor. Dar, pe măsură ce tehnica asediilor s-a perfecționat planul cetății a rămas același și fortificația a devenit tot mai vulnerabilă.

De la Hotin, Aubert a luat drumul Rădăuților, prin Bălcăuți. „Înainte să ajungi la Rădăuți, treci Prutul pe un bac tras cu funia, lat de 60 de stânjani”²³. Următorul oraș important este Iașul, capitala Moldovei, unde Aubert ajunge traversând câteva localități consemnate în raport într-o formă mai mult sau mai puțin corectă: Chireni, Ștefănești. „Înainte de-a ajunge la Iași urci o pantă foarte abruptă împădurită și parcurgi un teren tare denivelat”²⁴. Capitala Moldovei este singurul oraș care se apropie de exigențele și gusturile căpitanului Aubert. Considerațiile făcute sunt concise: „Orașul Iași este destul de bine construit. Poți vedea clădiri în gustul european, trăsuri

de lux și palate. Străzile sunt garnisite de blane care înlocuiesc pavajul. Populația se ridică la 50-60 de mii de suflete. Religia dominantă este creștinismul grec²⁵.

Drumul călătorului francez se continuă spre Vaslui prin Scânteia și Uncești. Călătoria i se pare lui Aubert mai grea decât în segmentele sale anterioare. Un bun prilej de-a face câteva descrieri și considerații asupra itinerarului parcurs. „De la Iași traversezi un ținut muntos și împădurit. Drumul este prost și greu [...]. În apropierea orașelului Vaslui descoperi o poziție strategică de unde, dacă ar fi fortificată, ar putea fi apărate ieșirile la loc deschis ale mai multor văi²⁶. Interesant este faptul că ofițerul Aubert a sesizat poziția strategică a acestor locuri, în care cu mai bine de trei secole înainte Ștefan i-a învins pe turci. De la Vaslui, Aubert își continuă drumul spre Focșani, prin Socolina, Bârlad, Berheci, Tecuci. Dincolo de faptul că drumul este dificil, trebuie să „străbați o vale brăzdată de pâraie și de canale pe care le treci pe tot atâtea poduri de lemn“, sau „drumul este foarte sinuos, iar pe ploaie este rău²⁷, totuși, ca un fapt pozitiv, această parte străbătută din drumul prin Moldova i se pare călătorului „puțin mai cultivată. Poți vedea culturi de grâu turcesc și orz²⁸. Deci, în Moldova se cultivă și cereale. Dorința observatorului de a-i face pe toți locuitorii Moldovei păstori poate avea câteva posibile explicații. Creșterea animalelor era în Moldova o ramură mult mai dezvoltată decât agricultura. Or, din spațiile de unde vine călătorul agricultura reprezenta ocupația de bază. În plus, terenurile Moldovei propice agriculturii, erau folosite în mare parte ca locuri pentru pășunat.

Urmează Galațiul, unde ajunge trecând prin Mărtinești și Măxineni. „De la Măxineni la Galați sunt câteva podișuri foarte aride. Orașul Galați se află pe malul Dunării. Populația este puțin numeroasă²⁹. De la Galați la Brăila, unde poți să ajungi pe Dunăre a cărei curs nu este prea iute. Și iată-ne ajunși în Țara

Românească, aproape de frontiera Imperiului Otoman. Acest lucru este imediat sesizabil prin prezența într-un număr mare a locurilor fortificate, a garnizoanelor militare și a unor construcții de tip oriental. „Brăila“, i se pare lui Aubert, „un orașel fortificat după metodele turcilor. Situația sa este destul de vitregă. Se află sub comanda lui Nazir Ahmed cu o garnizoană de patru mii de oameni. Lucrările de construcție care servesc la apărarea lui nu au nici o rezistență și sunt destul de prost întreținute.“³⁰ Din Brăila, căpitanul francez urcă pe cursul Dunării spre Silistra și Rusciuc, după care i-a drumul Bucureștiului. Pe acest segment de drum observatorul și-a concentrat atenția asupra sistemului defensiv otoman. Efectivele militare, tipurile și calitatea fortificațiilor, mijloacele de comunicare sunt elemente fundamentale din consemnările sale. Înainte de-a ajunge la Silistra, Aubert remarcă faptul că „Armata turcă este campată pe cele două maluri ale acestui fluviu, fără vreun alt mijloc de comunicare în afara bacurilor. Cartierul general al marelui vizir se află pe malul stâng într-o insulă din apropierea Călărășului“³¹. O mențiune specială despre orașul Giurgiu, unde autorul constată că aparențele pot fi adesea înșelătoare, remarcă care se potrivește mai mult ca niciodată Imperiului Otoman. Fortăreața Giurgiu, conchide autorul, „este considerată de turci ca fiind în stare de cea mai mare rezistență“³².

Aubert utilizează foarte adesea în descrierile sale metoda comparației. Dă glas punctului de vedere al autorităților într-o problemă, după care și-l exprimă pe al său. Pentru el, „orașul se află în câmpie este înconjurat de un zid vechi de apărare care pare să fi fost reparat de curând“³³. Observația este valabilă și pentru Rusciuc. „Orașul este bine așezat; malul drept al Dunării, foarte înalt în această parte, domină orașul și oferă o priveliște încântătoare, dar în interior nu este altceva decât un sat. Străzi strâmte și întortochiate de-a lungul cărora se întind ziduri de pământ în care vezi câteva porți înalte cu

două canaturi³⁴. Despre Slobozia, ofițerul francez știe că în această localitate s-a semnat armistițiul ruso-turc a cărui clauză principală prevedea retragerea trupelor rusești din principate. „Ea a fost aleasă de ambasadorii turci și ruși pentru găzduirea conferinței referitor la armistițiul încheiat între cele două puteri în data de 24 august trecut³⁵. Din Rusciuc, Aubert se îndreaptă spre București, capitala Valahiei, oraș care i se pare „mare și destul de bine construit. Se aseamănă destul de mult cu orașul Iași în privința construcțiilor și a obiceiurilor³⁶. Similitudini găsește autorul și între cele două țări. Despre Valahia, călătorul francez mărturisește că „seamănă mult cu Moldova și are aproape aceleași bogății. Se află sub guvernarea Porții otomane și suferă aceleași inconveniente³⁷.

Încheiem periplul prin Moldova și Țara Românească cu observațiile lui Aubert din finalul raportului. „Așa sunt provinciile Moldova și Valahia cărora nu le lipsește decât o bună administrare pentru a deveni extrem de înfloritoare. Dar ignoranța turcilor, ideile lor religioase care condamnă orice fel de inovație, ba mai mult, ura lor pentru creștinii de oriunde ar fi ei, toate acestea vor fi întotdeauna un obstacol în cale emancipării acestor frumoase țări. Și nu va fi cu adevărat fertilă decât atunci când un guvern puternic și drept o va lua în grija sa și o va proteja³⁸. Observații de mare profunzime privind statutul și evoluția țărilor române, care și-au păstrat actualitatea și pentru vremurile noastre.

Cine este totuși Aubert? Să încercăm pe baza informațiilor din raport să-i conturăm profilul. În primul rând este un fin observator al realităților românești. Căpitan adjunct de stat major general în armata franceză, după cum îi arată și semnătura din raport, era, probabil, ofițer de geniu dacă ținem cont de interesul arătat față de fortificațiile întâlnite, de cursurile de apă, de căile de comunicație de pe uscat. Formația sa îi permite să formuleze considerații pertinente asupra sistemului de

apărare existent, ba, chiar, propune în apropiere de Vaslui, loc înalt, aflat la confluența mai multor râuri și drumuri, construirea unei cetăți. De asemenea, el cunoaște aspecte din istoria recentă a celor două țări române. Schimbările de domni din scaunul țării, conferința de la Slobozia, atitudinea lui Constantin Ipsilanti din toamna anului 1806 sunt toate cuprinse în raport. Apoi, considerațiile despre sistemul politic instaurat de Poartă în țările române credem că sunt opera unei persoane care cunoaște relativ bine realitățile din acest spațiu încă înainte de efectuarea călătoriei.

De asemenea, Aubert se dovedește o persoană deschisă și directă în relațiile cu ceilalți, cu străinii. Își manifestă deschis antipatia față de turci datorită ostilității manifestate față de creștini, dar și pentru reticența lor pentru ideile novatoare. Putem să-l bănuim și de sentimente antievreiești. Oricum nu are o părere bună despre ei. Evreii sunt cei care controlează comerțul din Polonia. De asemenea, nu are deloc încredere în fortificațiile construite după planurile inginerilor evrei, care sunt în opinia sa prost concepute. În schimb, pentru țărilor române arată o oarecare compasiune datorită statutului lor în relație cu Poarta Otomană. Dominația și abuzurile turcilor i se par nedrepte și le condamnă.

În privința scopului călătoriei, Aubert nu face nici o precizare. Guilleminot, celălalt ofițer francez, în raportul redactat la finalul misiunii dezvăluie că a avut ca și țel convingerea factorilor politici otomani să încheie un armistițiu cu Rusia³⁹. Misiunea era una de maximă importanță pentru Franța, în consecință putem presupune că și delegații trimiși la Poartă erau persoane pregătite și în care se avea încredere. Călătoria din Tilsit a început în 11 iulie, unde doar cu câteva zile înainte s-a semnat tratatul secret dintre Franța și Rusia, care prevedea printre altele ca Franța să-i ofere Turciei medierea pentru restabilirea păcii cu Rusia. Călătoria a

început în 11 iulie, deci cu o zi înainte de-a fi ratificat tratatul de la Tilsit. Armistițiul dintre Turcia și Rusia a fost semnat la Slobozia, în urma unor discuții purtate între reprezentanții celor două puteri, între 12 și 24 august, și unde delegații francezi au jucat un rol important⁴⁰. Interesant este că Aubert n-a lăsat nici o informație în materialul de față din care să reiasă că a participat personal la discuțiile dintre cele două delegații.

Indiferent de rațiunile călătoriei căpitanului francez, raportul redactat este o sursă documentară importantă despre spațiul românesc din primii ani ai secolului al XIX-lea. El a fost conceput într-un moment în care interesele Franței pentru spațiul românesc sporesc de la o zi la alta⁴¹.

Notes:

¹ Andrei Oțetea, *Scrieri istorice alese*. Prefață de acad. David Prodan. Ediție și studiu introductiv de Florin Constantiniu și Șerban Papacostea, Cluj-Napoca, 1980, p. 69-176.

² Vlad Georgescu, *Mémoires et projets de réforme dans les Principautés roumaines, 1769–1830*, București, 1970.

³ Șerban Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc. Studii critice*. Ediție adăugită, București, 1999, p. 240.

⁴ Pompiliu Eliade, *Influența franceză asupra spiritului public în România. Originile. Studiu asupra stării societății românești în vremea domniilor fanariote*. Ediția a II-a integrală și revăzută, București, 2000, p. 176-198; Jean Nouzille, *La diplomatie française et les Principautés au début du XIXe siècle*, în *Revue Roumaine D'Histoire*, tome XXXVIII, N°s 1-4, Janvier-Décembre, București, 1999, p. 3-36.

⁵ Aubert, *Notes statistiques sur la Pologne Russe la Moldavie et la Valachie, Service historique de l'armée de Terre, Château de Vincennes*, Fond Turquie et Peninsule Illyrienne, 1 M 1629/4.

⁶ *Mémoire de l'adjudant-commandant Guillemot, sur les observations qu'il a faite et les renseignements qu'il a recueillir pendant son voyage en Turquie, Service historique de l'armée de*

Terre, Château de Vincennes, Fond Turquie et Peninsule Illyrienne, cota 1 M 1628/29, p. 1.

⁷ *Ibidem*.

⁸ Aubert, *Notes statistiques sur la Pologne Russe la Moldavie et la Valachie, Service historique de l'armée de Terre, Château de Vincennes*, Fond Turquie et Peninsule Illyrienne, p. 4.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*, p. 4.

¹² *Ibidem*, p. 5.

¹³ *Ibidem*, p. 5.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Alexandru Hangerli, domn al Moldovei între 7 martie și 24 iulie 1807.

¹⁷ Scarlat Calimachi, domn al Moldovei între 24 iulie 1807-1 iunie 1810.

¹⁸ Aubert, *Notes statistiques*. p. 6.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 5-6

²² *Ibidem*, p. 6.

²³ Aubert, *Notes statistiques*. p. 6.

²⁴ *Ibidem*, p. 6-7.

²⁵ *Ibidem*, p. 7.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, p. 8.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ *Ibidem*.

³² *Ibidem*.

³³ *Ibidem*.

³⁴ *Ibidem*, p. 9.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ *Mémoire de l'adjudant-commandant Guillemot, sur les observations qu'il a faite et les renseignements qu'il a recueillir pendant son voyage en Turquie*, p. 24.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 24.

⁴¹ Andrei Oțetea, *op. cit.*, p. 195-196.